

A LEGÚJABB NEVELÉSI REFORMOK FRANCZIAORSZÁGBAN.

Van jelenleg Párisban egy lángeszű hírnevés orvos, kit a világ-
városban is az elsők közé számítanak és ki magyar eredetű. Mint
14—15 éves fiú, ellenállhatlan hivatást érezve az orvosi pálya iránt,
megszökött az apai háztól, a Bánátban, mivel szülei semmi áron sem
akartak beleegyezni, hogy ő orvos legyen és gyalog indulva útnak
előbb Pestre, később Bécsbe, végre az ötvenes években Párisba került,
mindenütt fen tudta magát tartani saját erejéből, minden külső se-
gítség nélkül és azonnal magára vonta a leghírnevesebb tanárok figyel-
mét, sőt bámulatát is. Már az ötvenes évek közepén igen előnyösen
ismert orvos lett Párisban. Most az elsők közé számítják. Gruby Fe-
rencz a neve. A magyar szót ugyan elfeledte, de azért mindig melegen
érdeklődik első hazája iránt, sokat tesz, hogy legjelesebb terményeit
ösmertesse és soha sem mulaszt el egy alkalmat sem, hogy a magyar
ügynek szolgálatot ne tegyen. Mert ő nemcsak lángeszű orvos, hanem
nagy emberbarát is, mindenben kiváló lény, kit minden érdekel, a mi
az emberiséget előbbre viszi.

Ő figyelmeztetett engem arra, most midőn Párisban voltam a
világkiállítás alkalmából, hogy vizsgáljam meg az école alsacien-
ne-t és főképp pedig az école Monge-ot, melyek egészen az új
nevelési rendszer értelmében vannak szervezve. Mivel én már julius-
ban Párisban voltam és a szünető Franciaországban csak julius leg-
végén kezdődik, szerencsés voltam, Gruby barátunk pártfogása folytán,
e két iskolát tüzetesebben megvizsgálhatni.

Az elzaszi iskolát a francia-poros háboru után alapították Pá-
risban, azon czélból, hogy azon elzászi tanulók, kiknek szülei fran-
cziák akartak maradni és kivándoroltak, itt menhelyre akadjanak és
kellő oktatásban részesüljenek. 1874-ben nyílt meg 18 növendékkel,

kiknek oktatásáról nemeslelkű hazafiak és emberbarátok gondoskodtak, társulatot alakítva, mely az iskolát fentartotta. Ezek egészen az új szellemben szervezték ezen iskolát. Könnyebb is volt ugyanis, a kor igényei szerint, mindjárt behozni ide azon reformokat, melyek most már Franciaországban úgyszólván a levegőben vannak, mint azon régi iskoláknál, melyeket egészen át kellene alakítani. E reformok pedig főképp abból állnak, hogy ők egészen megváltoztatják a viszonyt a tanárok, előljárók és növendékek közt. Nemcsak tanítani, hanem nevelni, jellemet képezni, önálló akaratot kifejteni, öntudatra és felelősségérzetre ébresztetni igyekeznek. Ezért is minden büntetés végképp el van törölve. Nincs többé két tábor, a növendékeké, kiket őriznek, kémlelnek, büntetnek és kiknek csak azon jár az eszköz, hogy előljáróikon kikapjanak; és az előljáróké, kik folytonos harcban állnak az elsőkkel, boszankodnak az elsőkön, néha gyűlölik őket.

Nagy felelősség vár az emberre az életben, azért korán kell a felelősség érzetét fölébresztetni, arra szoktatni, hogy magát vezetni tudja. Eltörténtek tehát ez iskolában az átkos emlékezetű felügyelőket (maîtres d'études) és magok a tanárok eszközlik, a növendékek önkényes hozzájárulásával és sokkal szerencsésebb módon, a rendet és fegyelmet. Ez könnyű, mert a tanárok valódi belértékkel bíró egyének, szeretik növendékeiket, igazi javokat óhajtják és a növendékek ezt érezve, tisztelik, megbecsülik előljáróikat, nem húznak ujjat velök. Tanárjaik felügyelete alatt ők magok tartják fel a rendet. E mély jelentésű szavakat mondta nekem az igazgató, a mint az iskolán végig vezetett: „A mi célunk megtanítani a gyermeket arra: hogy helyesen tudják önmagukat vezetni, hogy mi minél korábban teljesen szükségtelessé tegyék magunkat, nem pedig, hogy őket vas kézzel kormányozzuk.“

Ha a növendék hibázik, megintik, ha tovább hibázik, értesítőjébe bevezetik. Ha mégsem javul meg, akkor kérlelhetlenül elbocsátják. Mert azt találják, jobb egy növendéket feláldozni, mint a többit megrontani. És ez iszonyu büntetés az illetőre nézve, mert más iskolákban ily szelid bánásmódban, ily atyai szeretetben ez időben még nem részesül. Most már 800-an is akarnának ezen iskolába egy évben bejutni, de csak 300-at vesznek be. Mert nem akarják, hogy ez intézet elveszítse családias jellegét. Egy-egy osztályban soha sincs több 25—30 növendéknél. Ekkor lehet haszonnal életbe léptetni ez intézet jelszavát:

szelidség, szeretet, bizalom, erély. Szelidség a formában, mert a gyermek olyan lesz, mint a minők azok, kik körülveszik. Ha durván bánnak vele, ő is durva lesz. Ha mindig módosan szólnak hozzá, ő is módossá fog válni. S a szelid forma, a melyből ered a szeretet, nem zárja ki az erélyt. Az elzászi iskola azt is szem előtt tartotta, hogy a midőn a gyermekek így csoportban vannak, nem annyira az a hiba maga veszedelmes, a mit a növendék elkövet (hisz lehetetlen, hogy a gyermek ne hibázzék), hanem sokkal inkább azon tetszenyilvánítás, melylyel a pajtások az elkövetett hibát dicsőítik, főképp a midőn az úgy szerepel, mint a hatalomnak az elnyomatásnak való ellenállás, vagy ez elnyomatás kigúnyolása. De a midőn a hatalom magoknak a növendékeknek kezében van, a mikor ők vannak a fegyelemmel megbízva, a midőn mindenik növendék nem keményen vezetett rabszolga, hanem felelős egyed, akkor a hiba egész más világításban tűnik fel, és többé nem ragályos, nem veszedelmes.

Egy második fontos reform az elzászi iskolában az, hogy rendkívül nagy gondot fordítanak a testi fejlesztésre, az erősítésre, edzésre, és ezt nem csak egészségi, hanem nevelési szempontból is.

„Rendesen mi teszi ugyanis rosszá a növendéket?“ Mondotta nekem a jeles igazgató. „Legtöbb esetben a vérszegénység, elnyúzott idegek, és az unalom. Mert Franciaországban bármily kitűnő, bármily megkapó, érdekes, bármily gondolat-fejlesztő módon tanítottak is, nem lehet mindig tanulni. Egyébről pedig nem volt gondoskodva. Órákon át megdermesztették a szegény gyermeket, kinek élete a szabadság, a napfény és a mozgás, arra kényszerítették, hogy természetellenesen mozdulatlanul üljön, míg vére már majd megfagyott. Aztán egyszerre lekergették egy udvarra, mely akkora volt mint a tenyerem, oda beszufolták a gyermekeket és megparancsolták nekik: „Na most szaporán mozogjatok, játszodjatok“. Mint ha ez lehetséges lett volna. Hisz a kedv se jön meg egyszerre így parancsszóra, megsibbadt szegény lényeknél; de sőt, még a kedv sem elég, a játszás, egy tömegre nézve, valóban egész művészet, és még nagyon nehéz művészet! Most jöttek erre reá. Tehát nem játszottak, nem üdültek fel, csak csintalankodtak, még keményebb felügyeletet vontak magokra, és még kedvetlenebbek, még rosszabbak lettek.

Az „école Alsacienne“ ebben is úttörő volt. Nagy áldozatok

arán nem csak tornáztatta növendékeit, a mi csupán egy csep víz oda, hova egy egész folyó kellene, hanem a város erdejében, a Bois de Boulogne-ban, kibérelt magának egy nagy helyiséget, hol a növendékek minden nap megjelennek és hol lovagolni, csónakázni, (mert ott tó is van,) a nagyobbak vívni és mozgó társas játékokat tanulnak. Igen játékokat tanulnak. Bármily különösnek hangozzék is, ez tény.

Mert az az egyesület, a mely most Franciaországban keletkezett a testi gyakorlatok terjesztésére a nevelésben, (Comité pour la propagation des exercices physiques dans l'éducation) és melynek elnöke Jules Simon, tanítókat képeztet, kik aztán a növendékeket megtanítják a mozgó társasjátékokra.

Most már minden iskola igyekszik magának nagy parkot szerezni (parc scolaire) hova, ha városban van az iskola, vasúton vihesse ki növendékeit, és hol ezek 2—3 órát szabadon mozognak naponta. Ez által eszök is élesedik, sokkal hamarabb és jobban tanulnak és magaviseletök kifogástalanabb lesz, az erkölcsiségre is rendkívül jó befolyást gyakorolván a kellő testi mozgás.

Az „école Monge“ erre nézve még sokkal nagyobb eredményt képes felmutatni. Ezen iskolát 1869-ben alapította régi műegyetemi hallgatókból álló egyesület. Óriási udvar foglalja el az épület közepét, mely udvar 80 méter hosszú, 30 méter széles, padozata asphalt, és üveggel van beborítva. Itt tornáznak, játszanak a növendékek, azon kívül négyszer egy héten kiviszik őket is a boulognei erdőbe, hol csónakáznak, vívnak, lovagolnak, angol criquet-et, lawn-tennis-t, francia barre és paume játékokat játszanak, és élvezik azon leirhatatlan boldogító érzést, a mit talán: magát a szót teljes értelmében: élni érezni-vel lehetne legjobban kifejezni, a midőn a vér gyorsan kering az erekben, az ártatlan öröm tölti meg a szívet, a testi élet hatalmasabban működik, és a szellemi élet is tevékenyebb lesz. Ilyenkor a növendékek mind boldogok és mind jók. Mert a boldog gyermek, ha csak már meg nincs romolva, jó gyermek is. Példa erre a monge-i iskola, mert ezen kirándulásokkor nincs semmiféle börtönőr akarám mondani felügyelő. A növendékek magok tartják fen egyesegyedül a fegyelmet. Minden osztály kinevez egy kapitányt, egy vezért, a legérdemesebbet és annak engedelmeskednek, ott hol már együtt kell valamit meghatározottan tenni, külön-

ben pedig teljesen szabadok! Egyetlen egy tanár megy ki velök. Azt a szokást vették fel, hogy magok adják fel magokat, ha valami rosztat tettek.

„Azon meggyőződésre jöttem, mondotta nekem Godart úr, a Monge iskola buzgó igazgatója, hogy a gyermek-növendék igen ritkán hazudik, hogy ha jósággal és igazsággal bánnak vele, és egy fiatal ember még ritkábban hazudik, a midőn bizalmat tanúsítanak iránta, önérzetét nem sértik, hanem ellenkezőleg azt fölébresztik. Mi tehát valónak veszünk mindent, a mit növendékeink mint igazat állítanak nekünk, de annál kérlelhetlenebbül bocsátanak el őket körünk-ből, ha kisülne, hogy megcsaltak“. Ez az eset még nem fordult elő, 1888 óta, mióta ez áldásteljes kirándulásokat és önállóbb életet behozták.

Nem sokára asztalos-, esztergályos-műhelyeket is fognak állítani a Monge iskolában, a hova roszt idő esetére mégis dolgozni és mozogni mellessenek a növendékek, s ez mind oly czélszerű, oly pompásan megfelel valódi céljának, hogy mondhatni ez idő szerint a Monge iskola teljesen megfejtette az annyira emlegetett túlterhelés divatos és bonyolodott kérdését. A Monge iskola növendékei nincsenek túlterhelve, nem mintha kevesebbet tanulnának, mint mások, de csupán azért, mert nem csak a tanítással törődtek, hanem gondoskodtak még a test kellő fejlesztésére, és ennek révén arra is befolyást gyakoroltak, a mire eleinte ezúttal nem is gondoltak eleinte, a jellemképzésre, önérzet ébresztésére, kötelesség-érzetre; hozzá szoktatják a növendéket a szabadsághoz, a szabadság illő éldeléséhez, az önkénytes csoportosulásokhoz nem vezetik őket, mint a juhoikat, hanem már az iskolában embereket képeznek belőlök.

Most már minden iskola igyekszik Franciaországban az École Alsacienne és École Monge példáját követni, az új egylet buzditására. Sőt a leányiskolákra is kiterjed erre nézve, nem csak ezen egyletnek, hanem a kormánynak is figyelme. Ép most adta ki a miniszterium azon rendeletet, hogy minden leányiskola igazgatónéja hozza javaslatba, minő testi mozgások lennének legalkalmasabbak a leányiskolákban a leánynövendékek testi fejlődése előmozdítására, és egyszersmind a növendékek mulattatására minő sportot üzhetnének legtöbb haszonnal és szenvedélylyel?